

ЗНАЧЕННЯ ^{13}C -ОКТАНОЄВОГО ДИХАЛЬНОГО ТЕСТУ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ПОРУШЕНЬ МОТОРНО-ЕВАКУАТОРНОЇ ФУНКЦІЇ ШЛУНКА

О.М. Кожевніков

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Київ

Ключові слова: ^{13}C -октаноевий дихальний тест, моторно-евакуаторна функція шлунка, функціональна диспепсія (дисмоторний варіант), синдром повернення клініки.

Порушення моторно-евакуаторної функції шлунково-кишкового тракту взагалі та шлунка, зокрема, відіграють досить важливу роль у патогенезі низки хвороб. Найтяжчими з цього переліку є пептичні виразки шлунка та дванадцятипалої кишки, що й нині, попри деяке зменшення частоти ускладнень, залишаються важливою медико-соціальною проблемою, пов'язаною передусім з досить високою захворюваністю та смертністю, а також значними економічними втратами, зумовленими цими патологіями [5—7]. Також актуальні проблеми хронічного антрального гастриту типу В і функціональної диспепсії, а саме її виразкоподібного і дисмоторного варіанту. В тому числі й так званий синдром повернення клініки. Тобто повернення клінічних виявів пептичної виразки вже після закінчення курсу противиразкового лікування та за відсутності самої виразки [3, 5, 9]. Усе це зумовлює актуальність подальшого вивчення особливостей моторно-евакуаторної функції шлунка при цих захворюваннях та розробки швидкого, безпечного та ефективного методу її дослідження. Існує майже 80 видів ^{13}C -дихальних тестів, що їх застосовують у різних галузях медицини. Дихальний тест з ^{13}C -октаноевою кислотою можна застосовувати для дослідження швидкості спорожнення шлунка від твердих калових мас [2, 4, 10, 11]. Саме цей показник є досить важливим для оцінки моторно-евакуаторної функції шлунка. Щоб вивчити доцільність застосування ^{13}C -октаноевого дихального тесту для дослідження стану моторно-евакуаторної функції шлунка, було проведено цю роботу [8—10].

Мета роботи — вивчити значення ^{13}C -октаноевого дихального тесту для виявлення порушень моторно-евакуаторної функції шлунка у пацієнтів з патологією езофагогастроудоденальної зони.

Матеріали та методи дослідження

Обстежено 241 особу (149 чоловіків і 92 жінки). З них 27 осіб — здорові волонтери, 40 — хворі на гастроєзофагеальну рефлюксну хворобу (ГЕРХ), 31 — з хронічним антральним гастритом типу В без ерозій та дуоденіту, 42 особи — хворі на хронічний антральний гастрит типу В з ерозіями та дуоденітом, 37 осіб — з пептичною виразкою дванадцятипалої кишки, асоційованою з інфекцією *Helicobacter pylori*, у стадію загострення, 29 хворих на *Helicobacter pylori*-негативну функціональну диспепсію (дисмоторний варіант), 35 пацієнтів із синдромом «повер-

нення клініки» («виразка після лікування»). Всі пацієнти мали вік від 20 до 49 років.

Усіх обстежено з використанням лабораторних та інструментальних методів (відеогастроскопія, УЗД органів черевної порожнини, комп'ютерна рН-метрія, загальний та біохімічний аналіз крові). Інфікованість *H. pylori* встановлювали за допомогою ^{13}C -сечовинного дихального тесту та швидкого уреазного (під час ендоскопії). Всім хворим, а також особам контрольної групи (здорові добровольці) до початку медикаментозного лікування було проведено ^{13}C -октаноевий дихальний тест. Методика тесту така. Для виконання тесту треба взяти тринадцять дихальних проб: початкову до тестового сніданку (100 мг ^{13}C -октаноевої кислоти, розчиненої в жовтку яєчні, до якої ще додають 200 мл лужної мінеральної води, та дві скибочки білого хліба з вершковим маслом) і ще дванадцять протягом 4 год у процесі виконання тесту. Пацієнти отримують маркіровані торбинки з клапанами, на які наклеєно клаптики лейкопластиру із зазначеними часом видиху та прізвищем пацієнта.

Торбинки приєднували до каналів інфрачервоної спектроскопічної системи IRIS і вимірювали концентрацію $^{13}\text{CO}_2$ у всіх торбинках. Таким чином, тривалість тесту становить 4 год. Аналіз дихальних проб займає приблизно 40 хв.

Враховуючи можливий вплив медикаментів на моторну функцію шлунка, обстежувані за 48 год перед тестом не приймали лікарських препаратів.

Результати та їхнє обговорення

Для визначення швидкості спорожнення шлунка від твердих калових мас у нормі як основного показника, що характеризує стан моторно-евакуаторної функції шлунка а також з метою визначення різниці показників ^{13}C -ОДТ у групах хворих та контролі нами було проведено ^{13}C -ОДТ усім особам контрольної групи, а також до початку медикаментозного лікування всім хворим. Швидкість евакуації оцінювали за показником максимуму сумарної концентрації $^{13}\text{CO}_2$ протягом 4 год, що відповідає $T_{1/2}$ (рисунок). Аналіз проводили на основі порівняння показників $T_{1/2}$.

Отримано такі дані. Середнє значення $T_{1/2}$ в групі волонтерів становило 57,4 хв, середнє квадратичне відхилення (σ) — $(8,75 \pm 1,68)$ хв (варіант, близький до норми). Таким чином, показники норми для тесту становлять від 39,9 до 74,9 хв.

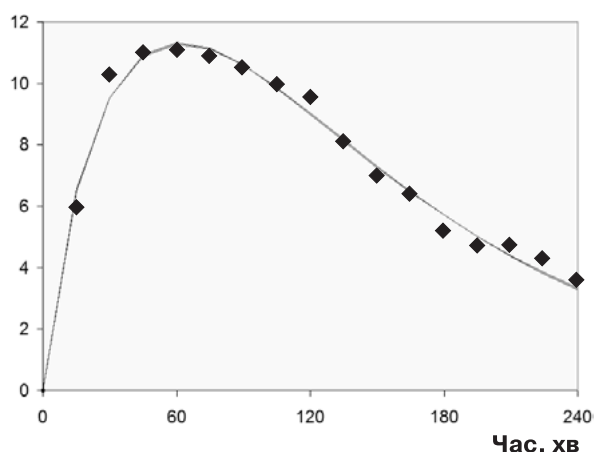

Рисунок. Результат ¹³C-октанового дихального тесту у пацієнта з нормальною моторно-евакуаторною функцією шлунка

Усім хворим з GERX до початку лікування виконано ¹³C-ОДТ. Його результати наведено в таблиці. Середнє значення $T_{1/2}$ в групі хворих на GERX дорівнювало 54 хв, середнє квадратичне відхилення (σ) — $(20,3 \pm 3,2)$ хв.

Таким чином, прискорена, нормальна і сповільнена моторно-евакуаторна функція шлунка приблизно з однаковою частотою спостерігається у цієї когорти хворих. Такі дані є очікуваними, оскільки в патогенезі GERX головну роль відіграють зниження базального тонуусу нижнього стравохідного сфінктера та підвищення частоти його спонтанних релаксацій [2].

Середнє значення $T_{1/2}$ у групі хворих на хронічний антральний гастрит типу В без ерозій та дуоденіту становило $(53,5 \pm 20,1)$ хв.

У хворих на хронічний антральний гастрит типу В з ерозіями та дуоденітом середнє значення $T_{1/2}$ становило $(36,1 \pm 4,3)$ хв.

Середнє значення $T_{1/2}$ в групі хворих з пептичною виразкою дванадцятипалої кишки, асоційованою з інфекцією *Helicobacter pylori*, у стадію загострення становило $(29,5 \pm 5,0)$ хв.

Отже, у 72,9% хворих з пептичною виразкою дванадцятипалої кишки у стадію загострення 54,7% хворих на ерозивний гастрит та в 16,1% хворих на хронічний антральний гастрит В без ерозій (*Helicobacter pylori*-залежні хвороби) спостерігалася прискорена моторно-евакуаторна функція шлунка. У всіх хворих з прискореною моторно-евакуаторною функцією шлунка під час базальної топографічної експрес рН-метрії встановлено підвищення кислототворної функції шлунка.

Аналіз цих результатів у групах хворих на хронічний антральний гастрит типу В без ерозій та дуоденіту, хронічний антральний гастрит типу В з ерозіями та дуоденітом та з пептичною виразкою дванадцятипалої кишки засвідчив, що у всіх хворих із наростанням ступеня тяжкості патологічного процесу (гастрит—ерозія—виразка) спостерігається тенденція до прискорення моторно-евакуаторної функції шлунка. Причому спостерігалася вона саме у осіб з підвищеною кислототворною функцією шлунка.

Усім хворим на *Helicobacter pylori*-негативну функціональну диспепсію (дисмоторний варіант) на початку лікування виконано ¹³C-ОДТ. Середнє значення $T_{1/2}$ становило $(105,3 \pm 7,1)$ хв.

Тобто дисмоторний варіант функціональної диспепсії характеризується переважно сповільненою моторно-евакуаторною функцією шлунка.

Усім хворим із синдромом повернення клініки («виразка після лікування») на початку лікування виконано ¹³C-ОДТ. Середнє значення $T_{1/2}$ у хворих із синдромом повернення клініки («виразка після лікування») становило $(51,0 \pm 7,9)$ хв, що не є показовим, оскільки у 60% пацієнтів була прискорена евакуація, а у 40% — сповільнена.

Таблиця. Розподіл результатів ¹³C-октанового тесту у хворих

Період напіввиведення ($T_{1/2}$) твердої маси зі шлунка у дванадцятипалу кишку, хв	GERX	Хронічний антральний гастрит типу В без ерозій та дуоденіту	Хронічний антральний гастрит типу В з ерозіями та дуоденітом	Пептична виразка дванадцятипалої кишки в стадію загострення, асоційована з інфекцією <i>Helicobacter pylori</i>	<i>Helicobacter pylori</i> -негативна функціональна диспепсія (дисмоторний варіант)	Синдром повернення клініки («виразка після лікування»)
До 40	14 ($35 \pm 7,5$)	5 ($16,1 \pm 6,6$)	23 ($54,7 \pm 7,6$)	27 ($72,9 \pm 7,3$)	0	21 ($60,0 \pm 8,2$)
40—75	12 ($30 \pm 7,2$)	24 ($77,4 \pm 7,5$)	18 ($42,8 \pm 7,6$)	9 ($24,3 \pm 7,0$)	0	0 (0)
75—95	8 ($20 \pm 6,3$)	2 ($6,4 \pm 4,4$)	1 ($2,4 \pm 2,3$)	1 ($2,7 \pm 2,6$)	14 ($48,3 \pm 9,2$)	8 ($22,8 \pm 7,0$)
95—115	6 ($15 \pm 5,6$)	0	0	0	9 ($31,0 \pm 8,5$)	5 ($14,3 \pm 5,9$)
Понад 115	0	0	0	0	6 ($20,7 \pm 7,5$)	1 ($2,8 \pm 2,7$)

Примітка. У дужках наведено кількість хворих у відсотках.

У хворих зі сповільненою функцією спостерігалися переважно симптоми дисмоторної диспепсії, а у тих, у кого була прискорена евакуація, — виразкоподібні симптоми (без будь-яких органічних змін слизової оболонки шлунка та дванадцятипалої кишки за збереженої або підвищеної секреторної функції шлунка). Ці дані підтверджують, що так званий синдром повернення клініки є нічим іншим, як функціональною диспепсією [1, 3].

Висновки

1. У групі хворих на ГЕРХ прискорена, нормальна і сповільнена моторно-евакуаторна функція шлунка спостерігається приблизно з однаковою частотою.

2. У патогенезі гастриту типу В, гастриту типу В з ерозіями та пептичної виразки порушення моторно-

евакуаторної функції шлунка відіграють важливу роль, оскільки спостерігається тенденція до зростання вияву клінічних ознак цих хвороб залежно від зростання швидкості спорожнення шлунка.

3. У всіх хворих на *Helicobacter pylori*-негативну функціональну диспепсію (дисмоторний варіант) сповільнена моторно-евакуаторна функція шлунка (різного ступеня).

4. У 60,0% хворих із синдромом повернення клініки («виразка після лікування») прискорена моторно-евакуаторна функція шлунка, а у 40% — сповільнена (різного ступеня).

5. При функціональній диспепсії клінічну картину її дисмоторної або виразкоподібної форми може визначати саме порушення моторно-евакуаторної функції шлунка.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Передерий В.Г., Чернявский В.В.* Как вылечить хронический гастрит, язвенную болезнь желудка, 12-перстной кишки и предупредить рак желудка.— Луганск, 2005.— С. 137—150.
2. *Передерий В.Г., Чернявский В.В.* Изжога. Опасно ли это.— Луганск, 2004.— С. 126—128.
3. *Передерий В.Г., Ткач С.М., Скопиченко С.В.* Язвенная болезнь: прошлое, настоящее, будущее.— К., 2002.— С. 57—68.
4. *Шептулин А.А.* Диагностика и лечение нарушений моторики желудочно-кишечного тракта // Росс. мед. журн.— 1997.— Т. 5, № 22.
5. *Чернобровий В.М., Вехбе М.А., Заїка С.В.* Вплив домперидону на гастроэзофагеальний рефлюкс у хворих на дуоденальну пептичну виразку (за даними добового езофаго-pH-моніторингу) // Вісник морфології.— 2003.— № 2.— С. 336—339.
6. *Чернякевич С.А.* Моторная функция верхних отделов пищеварительного тракта в норме и при патологии // Росс. журн. гастроэнтерол., гепатол. и колопроктл.— 1998.— № 2.— С. 33—39.
7. *Johnson A.G.* Gastroduodenal motility and synchronization // Postgrad. Med. J.— 1973.— Vol. 49, suppl. 4.— P. 29—33
8. *Galmiche J.P., Stephenson K.* GORD and functional disorders of upper gut // Eur. J. Gastroenterol. Hepatol.— 2004.— N 16 (9).— P. 819—821.
9. *Jian R., Ducrot F., Pideloup C. et al.* Measurement of gastric emptying in dyspeptic patients: effect of new gastrokinetic agent (cisapride) // Gut.— 1985.— Vol. 26.— P. 352—358.
10. *Salvatore S., Vandenplas Y.* Gastro-oesophageal reflux disease and motility disorders // Best Pract. Res. Clin. Gastroenterol.— 2003.— N 17 (2).— P. 163—179.
11. ¹³C-Breath Tests in Medical Research and Clinical Diagnosis.— Leipzig, 2001.

ЗНАЧЕННЯ ¹³C-ОКТАНОВОГО ДИХАТЕЛЬНОГО ТЕСТА ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ НАРУШЕНЬ МОТОРНО-ЕВАКУАТОРНОЇ ФУНКЦІЇ ЖЕЛУДКА

А.Н. Кожевников

В статті розглядається значення ¹³C-октанового дихального тесту для діагностики порушень моторно-евакуаторної функції желудка, а також роль порушень моторики желудка в розвитку захворювань езофагогастродуоденальної зони.

IMPORTANCE OF ¹³C-OCTANOIC BREATH TEST FOR THE REVEALING OF DISORDERS OF GASTRIC MOTILITY

O.M. Kozhevnikov

The article is dedicated to the importance of ¹³C-octanoic breath test for the diagnostics of gastric motility function disorders as well as the role of gastric motility disorders in the development of diseases of esophagogastroduodenal area.